

Η αναζήτηση του θείου στη γραφίδα του Ο. Ελύτη

Πολιτισμός / Ποίηση

Βασιλική Ρούσκα, ΜΑ Θεολογίας



[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=157927>]

Η φαντασία είναι έννοια παρεξηγημένη αφού συχνά ταυτίστηκε με ό,τι είναι εξωπραγματικό. Αυτή η παρεξήγηση οδήγησε στη διαμόρφωση μιας λανθασμένης αντίληψης, ότι η ποίηση είναι αποτέλεσμα που αποδίδεται αποκλειστικά στη λειτουργία της φαντασίας. Από μια τέτοια αντίληψη προκύπτει και η πεποίθηση πως η ποίηση και όσοι την καλλιεργούν απέχουν από καθετί πραγματικό και υποδεικνύουν μονάχα το στοιχείο του ονείρου[33]. Ο ποιητικός τρόπος, ο κάθε ποιητικός τρόπος, είναι η δυνατότητα του ανθρώπου να δημιουργεί ώστε ο ίδιος να γνωρίσει τον εαυτό του ουσιαστικά και να προσδιορίσει την ταυτότητά του στον κόσμο ως κτιστού όντος που διαλέγεται δημιουργικά με το θείο[34]. Ο άνθρωπος λοιπόν μπορεί να έρθει σε επαφή με το θείο και να αναπτύξει δημιουργική σχέση μαζί του πέραν των αισθήσεών του και με τη φαντασία[35]. Ελυτική και θεολογική σκέψη για άλλη μια φορά δείχνουν να συγκλίνουν.



Στην ανθρώπινη αλαζονεία «Όλα να τα 'χεις/ πάντα κάτι θα λείπει» ο ποιητής αντιπαραβάλλει την αξία «του πιο τρομερού αγαθού που εδόθηκε ποτέ/ από 'να σ' άλλον άνθρωπο/ η αγάπη». Η αγάπη αποτελεί αγαθό τρομερό για το ποιητικό υποκείμενο που δεν πρέπει να ξεχνούμε και που όμως είναι εύθραυστη αφού «μοιάζει με δυο ποτήρια σε στιγμή ενθουσιασμού/ ντιγκ/ λάμψη/ θρύψαλλα». Η αγάπη είναι ανεξάντλητη έκρηξη ζωής, είναι αιτία της ίδιας της ύπαρξης του κόσμου και δημιουργικός προορισμός της[36], αγάπη είναι ο Θεός[37]. Ο ποιητής μοιάζει να γίνεται βλάσφημος «αν κάποιος από μας αμάρτησε/ πρέπει να 'ναι ο Θεός/ χαλάλι του». Είναι ίσως ένας τρόπος για τον άνθρωπο να πλησιάσει τον Θεό, έστω κι έτσι κι όχι η απόδοση λανθασμένων ιδιοτήτων σε Αυτόν. Είναι ένας τρόπος του Ελύτη να δώσει έμφαση στην αξία του ανθρώπου ως δημιουργήματος του Δημιουργού, να αποδώσει σε αυτόν «τις πραγματικές, τις θείες διαστάσεις» του[38]. Είναι ο ποιητικός τρόπος που προσπαθεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ θείου και ανθρώπινου[39]. Κι αυτό διότι «ο άνθρωπος είναι σα να 'ρχεται απ' αλλού/ γι' αυτό και ηχεί παράτονα/ μ' ένα θυμητικό κατακερματισμένο αλλ'/ εφεκτικό στα θαύματα». Προβάλλει εδώ ο ποιητής την επιφύλαξη του ανθρώπινου νου μπροστά στα θαύματα, ενώ ο ίδιος δεν εξαιρεί τον εαυτό του και εκφράζει και τη δική του αβεβαιότητα για όσα λέει «ίσως να 'χω και λάθος». Στην ορθόδοξη Θεολογία αυτή η κατάφαση της αβεβαιότητας και η παραδοχή της αμαρτωλότητας του ανθρώπου τον ωθούν στη μεταστροφή, στη μετάνοιά του και τελικά- στη λύτρωση και την αγιότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι

άγιοι της εκκλησίας. Οι άγιοι έζησαν ελεύθεροι εντός της ιστορίας και το γεγονός ότι αστόχησαν κατά τη διάρκεια του βίου τους δεν τους εμπόδισε από το να φθάσουν τελειωτικά στην αγιότητα και στη δημιουργία σχέσης με τον Θεό[40].

Στο δεύτερο μέρος «Το αμύγδαλο του κόσμου» είναι φανερή η σχέση, η συνομιλία του ποιητή με το θεϊκό στοιχείο. Το όνομα Θεός απαντάται κατ' επανάληψη («ο Θεός εάν ήξερε», «πρέπει να 'ναι ο Θεός», «Θέ μου») και με τόνο εξομολογητικό και εμπιστευτικό συνάμα. Είναι διακριτή η ενδόμυχη πεποίθηση για μεταθανάτια ζωή: «συνεχίζοντας ίσια τη μητέρα μου/ θα με συναντήσετε και μετά θάνατον». Τα ελυτικά λόγια επαληθεύουν την ενδόμυχη αυτή πεποίθηση κρατώντας ασφαλώς πάντα την επιφύλαξη που προαναφέραμε: «Αν υπάρχει, συλλογίζομαι, για τον καθένα μας ένας διαφορετικός, προσωπικός Παράδεισος, ανεπανόρθωτα ο δικός μου θα πρέπει να 'ναι σπαρμένος με δέντρα λέξεων που τ' ασημώνει ο άνεμος καθώς λεύκες, από ανθρώπους που βλέπουν να επαναστρέφει επάνω τους το δίκιο που τους είχε αφαιρεθεί, από πουλιά που ακόμα και μέσα στην αλήθεια του θανάτου επιμένουν να κελαηδούν ελληνικά, και να λεν «έρωτας», «έρωτας», «έρωτας»...»[41]. Την ποιητική αμφιβολία εντείνουν τα ανθρώπινα ερωτήματα «πού; ποιον; πότε;». Η απάντηση που δίνεται «ζητήσετε και ευρήσετε» είναι παράφραση του καινοδιαθηκικού χωρίου «ζητείτε και εύρησετε»[42]. Είναι η ποιητική αναζήτηση αυτή που αξίζει τον κόπο, είναι ο τρόπος να βιώσει ο ποιητής τη ζωή δημιουργικά αφού «η ζωή νοείται σαν κάτι το απροσμέτρητο» και παραμένει μυστήριο θυμίζοντας προηγούμενους χρονολογικά ελυτικούς στίχους: «Παράξενο είναι/ Πόσο ακατανόητα ζούμε αλλ' απ' αυτό κρεμόμαστε»[43]. Το ποιητικό υποκείμενο πέρα από την υπαρξιακή του αναζήτηση, αναγνωρίζει την αφθαρσία της θάλασσας «στέκω και θωρώ τα κύματα/ ό,τι πιο τέλειο πιο ανεπίδεκτο φθοράς/ ποτέ του υπήρξε». Η εμπειρία των ανθρώπινων αισθήσεων οδηγεί στη θέαση του άφθαρτου ακόμη κι αν μεταξύ αυτών αιωρείται η αμφιβολία.

(συνεχίζεται)

[33] Βλ. Χρ. Σταμούλης, Έρωσ και θάνατος, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 315.

[34] Βλ. Χρ. Σταμούλης, Έρωσ και θάνατος, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 320.

[35] Βλ. Χρ. Σταμούλης, Κάλλος το άγιον, Ακρίτας, Αθήνα 2010, σ. 184.

[36] Βλ. Ν. Ματσούκας, Το πρόβλημα του κακού, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 149, 153.

[37] Βλ. Χρ. Σταμούλης, Έρωσ και θάνατος, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 146.

[38] Βλ. Ι. Ηλιοπούλου, Αναζητώντας τη Δέκατη Τέταρτη ομορφιά, Δοκίμια για τον Οδυσσέα Ελύτη, ύψιλον/βιβλία,, Αθήνα 2014, σ. 193.

[39] Βλ. Δ. Μ. Καραμβάλης, Οδυσσέας Ελύτης «Η προσθαλάσσωση του ονείρου»-Τριάντα τρία κείμενα και άρθρα για την ποίησή του, ΔΡΟΜΩΝ, Αθήνα 2015, σ. 168.

[40] Βλ. Χρ. Σταμούλης, Έρως και θάνατος, Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 80-81.

[41] Οδ. Ελύτης, Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος, 72009, σ. 41.

[42] Μτ 7, 7, Λκ 11, 9, Nestle-Aland, Novum Testamentum Graece, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 2001.

[43] Οδ. Ελύτης, Δυτικά της Λύπης, Ίκαρος, Αθήνα 52004, σ. 28.

<http://bit.ly/2qusljt>